

Economisch-Statistische Berichten

In de puree

★

Prof. Dr H. J. Witteveen

Cyclus der averechtse conjunctuur-
politiek?

De Millioenennota 1956

★

Dr H. A. H. Kranenburg

Vlootvernieuwing en haar financiering
in de zeevisserij

★

Dr J. F. van Saarloos

Nota inzake het toerisme en
het vreemdelingenverkeer

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

40e JAARGANG

No 2001

WOENSDAG 19 OCTOBER 1955

N.V. METAALBUIZENFABRIEK MAATSCHAPPIJ „EXCELSIOR”

gevestigd te Schiedam

UITGIFTE VAN 20.000 GEWONE AANDELEN,

elk groot f 100.—, aan toonder, ten volle delende in de
winst over het boekjaar 1 Juli 1955—30 Juni 1956,
desgewenst in certificaten van tien aandelen.

Ondergetekende bericht dat de inschrijving op
bovengenoemde uitgifte, uitsluitend voor aandeel-
houders, zal zijn opengesteld bij de kantoren der

Rotterdamsche Bank N.V.

te Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage en Schiedam

OP VRIJDAG 21 OCTOBER 1955

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur, tot
de koers van **185 pCt.**, op de voorwaarden van
het prospectus d.d. 12 October 1955. Prospectussen en
inschrijvingsbiljetten, zomede exemplaren van de sta-
tuten en van het laatst verschenen jaarverslag zijn
bij bovengenoemde kantoren verkrijgbaar.

Schiedam,
12 October 1955

N.V. METAALBUIZENFABRIEK
MAATSCHAPPIJ „EXCELSIOR”

BERICHT

Wij vestigen er de aandacht van onze donateurs, leden
en abonnees op, dat over de donaties, contributies en
abonnementsgelden 1955, welke eind October nog niet
zijn voldaan, per kwitantie zal worden beschikt. U kunt
ons extra werk en Uzelf incassokosten besparen door
vóór genoemde datum het verschuldigde op onze giro
no 8408 of op onze rekening bij fa R. Mees & Zoonen
te Rotterdam te storten.

Nederlandsch Economisch Instituut.

beschikbare krachten

sociaal-econoom

academisch gevormd en akte M.O. Economie en Sta-
tistiek op oudere leeftijd, met tevens enige bedrijfsecon.,
jurid. en civ.techn. vorming en praktische instelling; alge-
meen-organisat., coördin. en administratieve ervaring;
goed organisator en stylist; 42 jaar, a-politiek, represent.
en uitst. referenties;

zoekt positie als directeur of secretaris van orga-
nisatie of vereniging, of als directie-secretaris of
staffunctionaris bij bedrijf of financiële instelling.

Nader contact gaarne onder no. E.-S.B. 42-1, Bureau
van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

R. Mees & Zoonen

Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut
Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-
38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Com-
merce, 6, Place Royale, Brussel, postcheck-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 29,—, overige landen
f 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk
nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het
kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.
No 1977 en no 2000: f 2,—.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

In de puree

Tomatenspuree is een nuttig artikel. Vele van de goede eigenschappen, welke de tomaat kenmerken, worden er in geconcentreerde vorm in aangetroffen. Een nadeel van dit nuttige artikel is, dat het mooie uiterlijk van de vrucht verloren is gegaan.

Door een niet al te gelukkige manoeuvre van het Ministerie van Landbouw, zijn dit seizoen echter niet de tomaten, doch de tomatentelers en de conservenfabrikanten in de puree terecht gekomen. De vraag rijst nu of het resultaat hiervan ook nuttig is.

De Nederlandse kwekers produceren jaarlijks meer dan 100.000 ton tomaten. Al naar gelang de hulpmiddelen, welke in de kassen worden gebruikt, begint de oogst van een kweker in April of later, tot uiterlijk September. De oogst uit een kas duurt circa acht weken.

Het wel en wee van de kwekers wordt in feite bepaald op de buitenlandse markten, daar ruim 70 pCt van de oogst over de grenzen gaat. In de tweede helft van het seizoen worden de buitenlandse markten, welke dan vol zijn met eigen natuurtomaten, met handelspolitieke maatregelen in feite een tijdlang ontoegankelijk gemaakt. Daar de binnenlandse verse markt dan spoedig verzadigd is, kan alleen de conservenindustrie uitkomst brengen.

Hoeveelheden Nederlandse tomaten, per jaar variërend van 7.000 tot 41.000 ton, werden tot vorig jaar geconserveerd. De verwerking, bij een kleine oogst eventueel aangevuld met import van puree, was niet alleen voor de telers, doch ook voor de fabrikanten welkom, daar het een uitstekende gelegenheid was om na het hoogseizoen van het inblikken de machines nog een poosje draaiende te houden. Zelfs werd nogal het een en ander geïnvesteerd in speciale machines voor onderdelen van het bereidingsproces.

Waarom moest nu dit stelsel verstoord worden? Waarom moesten er dit jaar 9.000 ton tomaten onverkoopt blijven, waarvan 50 pCt vernietigd werd? Waarom moesten de telers en fabrikanten in plaats van de tomaten de puree in? Meent de Overheid, dat de goede eigenschappen van telers en fabrikanten daardoor beter naar voren zullen komen?

Een goede eigenschap van de telers is, dat ze bij toenemende moeilijkheden onverzettelijk doorgaan en zo mogelijk nog harder gaan werken. De tomatenmanoeuvre lijkt in dit licht gezien wel iets op de vrijheidspolitiek, welke tijdens en na de agrarische crisis tegen het einde

van de vorige eeuw is gevoerd. In het agrarisch beleid van heden blijkt men hierin echter niet meer te geloven. Des te verwonderlijker doet de affaire dus aan. Deze is nog vreemder als men bedenkt, dat de Overheid zelf door middel van de fondsen uit de tegenwaarderekening van de Marshall-hulp in feite de tomatenteelt nog stimuleert.

Bij de fabrikanten is scherp calculeren een goede eigenschap. Wat gebeurt er nu met deze eigenschap door de puree-narigheid? Ach... ze blijven scherp rekenen. En dit jaar was het resultaat hiervan, dat praktisch niets werd verwerkt. Door het besluit van de Overheid om ingaande 24 Juni 1955 de invoer van tomatenspuree te liberaliseren, werd het nl. voordeliger Italiaanse puree te importeren en de Nederlandse tomaten maar weg te gooien.

Nu kan men betogen, dat dit de consequentie is van de liberalisatie van het handelsverkeer in West-Europa. De Nederlandse tomaat is als kasproduct nu eenmaal niet een product, dat kan concurreren met de voor pureefabricage in Italië geteelde vollegrondstomaten. Hier zou men vrede mee kunnen hebben, als dit kasproduct dan inderdaad zijn normale bestemming zou kunnen bereiken. Wanneer echter bij een Nederlandse kostprijs van ca f 0,35 per kg in de critieke periode Engeland f 0,39 invoerrecht berekent, West-Duitsland ca f 0,12 en Zweden f 0,37 en voorts België en Ierland de invoer geheel verbieden, krijgen de Nederlandse telers toch wel sterk het gevoel in de steek gelaten te worden. Immers neemt de Nederlandse Overheid het enige steunpunt weg, terwijl zij niet in staat blijkt te zijn de buitenlandse hindernissen op te ruimen.

Hier komt nog iets bij! Nu de baan vrij is, overstroomt Italië ons land met zeer goedkope puree. En dit gebeurt tegen lagere prijzen dan waartegen dezelfde kwaliteit elders wordt verkocht. Hier is dus sprake van dumping in de enge betekenis van het woord. Ook hiertegen doet onze Overheid niets; zelfs werd geen rekening gehouden met nog aanwezige voorraden puree van de laatste oogst.

Als tomaten tot puree worden verwerkt, verliezen zij, zoals reeds is opgemerkt, hun fraaie uiterlijk. Nu de telers en fabrikanten in de puree zitten vindt er iets dergelijks plaats. Het is nog niet in het minst deze dumping, welke bij hen verontwaardiging en kwade gezichten veroorzaakt.

Honselersdijk.

W. H. KEMMERS, econ. drs.

INHOUD

	Blz.		Blz.
In de puree, door Drs W. H. Kemmers	839	Aantekening:	
Cyclus der averechtse conjunctuurpolitiek?; in de Millioenennota 1956, door Prof. Dr H. J. Witteveen.....	941	Duurder geld, door Drs J. C. Brezet	949
Vlootvernieuwing en haar financiering in de zeevisserij, door Dr H. A. H. Kranenburg	945	Boekbespreking:	
Nota inzake het toerisme en het vreemdelingenverkeer, door Dr J. F. van Saarloos	947	The Economic Development of Syria, bespr. door H. Linnemann	950
		Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet ..	951
		Statistieken:	
		In- en uitvoer van Nederland	952
		Maandcijfers van de grote banken in Nederland	952
		Bankstaten	952

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Prof. Dr H. J. WITTEVEEN, Cyclus der averechtse conjunctuurpolitiek? In de Millioenennota 1956.

In de begroting voor 1956 komt de belastingverlaging, die op 1 September jl. is ingegaan, tot haar volle uitwerking. De argumenten voor deze belastingverlaging, die de Minister van Financiën naar voren bracht, nl. dat mocht worden gerekend op vermindering der uitgaven voor oorlogsschade en watersnood, en dat het de vraag is of de uitvoer sterk genoeg zal stijgen om de werkgelegenheid niet in gevaar te brengen, zijn, naar schr. be- toogt, onjuist geweest. De juist ingegane belastingver- laging is conjunctureel op een zeer averechts moment gekomen en staat op het punt dé inflatoire tendenties in onze economie een nieuwe stimulans te geven. Dit beeld wordt door een nadere analyse van de begroting beves- tigd: in 1955 zijn de overheidsfinanciën een sterk inflatoire i.p.v. een licht deflatoire factor geweest en voor het jaar 1956 blijkt opnieuw een krachtige inflatoire werking van de rijksfinanciën te moeten worden verwacht. Een be- oordeling van de begroting voert schr. tot de conclusie, dat de begroting 1956 monetair ongewenst en onjuist is. In de huidige situatie is het duidelijk, dat èn uit een oog- punt van binnenlandse conjunctuur- en werkgelegen- heidspolitiek èn uit een oogpunt van betalingsbalans- noodzakelijk is. Aan deze doorslaggevende economische en monetaire doelstellingen voldoet de thans ingediende begroting 1956 niet. Aan het slot van het artikel geeft schr. enkele suggesties voor de maatregelen die de Re- gering zou kunnen nemen. In de eerste plaats dient ernst te worden gemaakt met een beperking der staatsuitgaven. Voorts liggen op het terrein der belastingen nog moge- lijkheden: het komt schr. voor, dat een wijziging der fiscale regeling voor vervroegde afschrijving, nu een in- vesteringsstimulus ongewenst is, op zo kort mogelijke termijn nodig is.

Dr H. A. H. KRANENBURG, Vlootvernieuwing en haar financiering in de zeevisserij.

Vernieuwing van de Nederlandse visserijvloot, meer speciaal van schepen die voor de zeevisserij worden ge- bruikt, is dringend nodig. Op een enkele uitzondering na, zijn na de oorlog in verhouding tot de bestaande vloot slechts weinig nieuwe schepen gebouwd, zulks in tegenstelling tot hetgeen in de meeste andere Westeuropese visserijlanden is geschied. Wilde ons land niet verder achter raken, dan moest er iets gebeuren. Vandaar het rapport van de Commissie Sanering Zeevisserij, de Visse- rijnota en de toelichting bij de begroting 1956, waarin een en ander wordt medegedeeld over de garantiebedragen wegens door de Herstelbank t.b.v. de visserijvloot te verstrekken leningen. Alvorens over te gaan tot een be- schouwing over de nieuw te bouwen visserijvloot en de financiering daarvan, geeft schr. aan waarom vóór, tijdens en direct na de oorlog van vlootvernieuwing niets is ge- komen. De laatste jaren, speciaal 1954 en 1955, hebben een toenemende mate van nieuwbouw te zien gegeven. Optimistisch geschat is er sedert de bevrijding tot eind 1954 een twintigtal loggers van stapel gelopen. Volgens schr. zouden er sedert de bevrijding een honderdtal schepen vervangen moeten zijn. Het tempo van vervan- ging, zoals dit in de Visserijnota is voorgesteld, is uiter- mate traag. De in deze Nota voorgestelde financierings-

regeling heeft in het visserijbedrijf, o.a. ten aanzien van een belangrijk punt, niet de nodige bevrediging gegeven. Met het oog op de geldende regelingen in de nabuur- landen, heeft het bedrijf de Regering, behalve het facili- taire crediet, ook een tegemoetkoming gevraagd in de vorm van een slooppremie. Volgens schr. zou een sloop- premie vooral psychologisch van grote waarde zijn.

Dr J. F. VAN SAARLOOS, Nota inzake het toerisme en het vreemdelingenverkeer.

In de Nota inzake het toerisme en het vreemdelingen- verkeer, die als bijlage V van de Memorie van Toelichting op de begroting van het Ministerie van Economische Zaken is verschenen, wordt in het bijzonder de aandacht gevestigd op het economisch belang van de toeristische activiteit. Er wordt naar gestreefd in de verhouding der door bui- tenlanders hier te lande uitgegeven bedragen, die met de besteding van Nederlanders in het buitenland in evenwicht zijn, zo mogelijk een verbetering in het voordeel van Nederland te brengen en tenminste een handhaving van het evenwicht te verzekeren. Voor bevordering van het buitenlandse bezoek aan Nederland zijn nodig een goede propaganda en voorlichting, zowel in kwalitatief als in quantitatief opzicht, en een goed, receptief apparaat waarbij vooral de geboden logiesaccomodatatie van groot belang is. Schr. geeft allereerst de voornaamste punten van de inhoud van de betreffende Nota weer, waarna deze punten aan een critische beschouwing worden onder- worpen. Met name wordt stilgestaan bij de activiteiten van de A.N.V.V. en bij de wijze, waarop de financiering van de hotelbouw dient plaats te vinden.

— SOMMAIRE —

Prof. Dr H. J. WITTEVEEN, Cycle de la politique de conjuncture a l'envers?

Dans le budget pour 1956 l'abaissement des impôts entré en vigueur le premier septembre arrive à son plein développement. Selon l'auteur cet abaissement est inter- venu à un moment tout à fait contraire à la conjuncture; il est sur le point d'être un nouveau stimulant pour les tendances inflationnistes dans notre économie. Après une analyse du budget 1956 et une critique sur celui-ci, l'auteur arrive à la conclusion qu'au point de vue mo- nétaire le budget 1956 est indésirable et inexact. A la fin de son article il met en avant quelques suggestions pour les mesures à prendre par le Gouvernement.

Dr H. A. H. KRANENBURG, Renouvellement de la flotte et son financement pour la pêche maritime.

L'auteur commence par donner une vue d'ensemble des problèmes en rapport avec le financement de la flotte de pêche néerlandaise avant, pendant et tout de suite après la guerre. Ensuite il s'attarde sur la façon de régler le financement telle qu'elle a été proposée dans la Note portant sur la pêche.

Dr J. F. VAN SAARLOOS, La Note portant sur le tou- risme et le mouvement des voyageurs étrangers.

Vient de paraître, à titre de pièce jointe à l'Exposé des Motifs du budget du ministère des Affaires économi- ques une Note portant sur le tourisme et le mouvement des voyageurs étrangers. L'auteur fournit un résumé de cette Note et procède ensuite à un examen critique de celle-ci.

Cyclus der averechtse conjunctuurpolitiek?

De Millioennota 1956

Inleiding.

De begroting voor 1956 is het resultaat van beslissingen en tendenties, die al in de Millioennota 1955 naar voren kwamen. Met name de veelomstreden belastingverlaging, die aanvankelijk voor 1 Januari 1956 in uitzicht was gesteld en die ten slotte op 1 September jl. is ingegaan, komt tot haar volle uitwerking in de begroting voor 1956. Om deze begroting te beoordelen, dienen wij dus allereerst de argumenten te releveren, waarmee de Minister van Financiën het vorig jaar meende een belangrijke belastingverlaging te kunnen motiveren.

Naast de wenselijkheid om de zeer zware belastingdruk te verlichten — die, hoe zeer men daarin ook kan meevoelen, een belastingverlaging uit monetair en conjunctureel oogpunt nog niet verantwoord maakt — bracht de Minister in zijn slotbeschouwing vooral twee argumenten naar voren:

1. er mag worden gerekend op een vermindering van de uitgaven voor oorlogsschade en watersnood;
2. het is de vraag, of de uitvoer sterk genoeg zal blijven stijgen. Door de stijging van bevolking en arbeidsproductiviteit zouden in dat geval opnieuw gevaren voor de werkgelegenheid kunnen ontstaan. Van de belastingverlaging zou dan een „gunstig tegeneffect kunnen worden verwacht” ¹⁾.

In mijn in dit tijdschrift gepubliceerde critiek op de Millioennota ²⁾ heb ik er hiertegenover op gewezen, dat:

1. tegenover het aflopen van buitengewone lasten waarschijnlijk een stijging van gewone uitgaven zou staan;
2. het doen van beloften voor een toekomstige belastingverlaging op basis van een uiterst onzekere toekomstverwachting een gewaagde procedure leek, „die het risico in zich draagt, dat in 1956 wederom — evenals in 1954 — een conjunctureel averechts werkende begroting zal worden ingediend” ³⁾.

Het is thans wel duidelijk, dat deze critiek niet misplaatst is geweest. In vergelijking tot de begroting 1955 toont de begroting 1956 inderdaad een sterke stijging van de normale uitgaven, die de daling van de uitgaven voor oorlogsschade en watersnood zelfs belangrijk overtreft. Dit blijkt duidelijk uit onderstaand overzicht.

TABEL 1. *Uitgaven op de begroting 1955 en 1956*
(in millioenen guldens)

	Begroting 1955	Begroting 1956	Vershil
Onderwijs etc.	659	766	+ 107
Waterstaat	143	230	+ 87
Landbouw	201	338	+ 137
Sociale voorzieningen etc.	861	957	+ 96
Overige uitgaven G.D. en B.D. I (excl. oorlogsschade en watersnood)	2.880	3.044	+ 164
Totaal stijgingen			+ 591
Oorlogsschade	701	324	— 377
Watersnood	143	32	— 111
Totaal dalingen			— 488
Totaal	5.588	5.691	+ 103

¹⁾ Millioennota 1955, blz. 32 en 33.

²⁾ „Inflatie, revaluatie en de Millioennota 1955” in „E.-S.B.” van 29 September 1954.

³⁾ Idem.

Wanneer men hierbij bedenkt, dat de daling van de oorlogsschade voor een bedrag van 300 mln samenhangt met de oorlogsschade-uitkering in 1955 aan de Nederlandsche Spoorwegen, welke geen monetaire maar alleen een boekhoudkundige betekenis heeft, daar de feitelijke betaling van deze schade al in voorgaande jaren heeft plaatsgevonden, dan kan men concluderen, dat de uitgaven ondanks de lagere schade-uitkering in wezen met ruim 400 mln zijn gestegen. Deze stijging kan door de loon- en salarisverhoging maar zeer ten dele worden verklaard; dat zich ook opnieuw een uitbreiding van de overheidsactiviteit voelbaar maakt, blijkt uit de stijging van het aantal ambtenaren die de laatste jaren regelmatig voortgaat en voor 1956 in vergelijking met de begroting 1955 ruim 3.500 bedraagt (en in vergelijking met de werkelijke sterkte op 30 Juni 1955 zelfs ruim 10.000). Deze gang van zaken is des te zorgelijker wanneer men zich herinnert, dat de Minister van Financiën aan het einde van de Millioennota 1955 de stelling heeft uitgesproken, dat „ten aanzien van additionele uitgaven uit hoofde van nieuwe initiatieven dan wel uitbreiding van bestaande activiteiten grote terughoudendheid geboden zal zijn” ⁴⁾. Men moet zich dan bijna afvragen of de Regering geleidelijk de beheersing over het uitgaven-niveau geheel verloren heeft.

Dat het tweede argument van de Minister eveneens onjuist is geweest blijkt wel bij de meest oppervlakkige beschouwing van de huidige situatie. De uitvoer is opnieuw aanmerkelijk gestegen: in het eerste halfjaar 1955 was een waarde bereikt van 440 mln boven die in het eerste halfjaar 1954. Voor het gehele jaar zou dit een stijging van ca 900 mln meebrengen, tegen 1.000 mln van 1953 op 1954. Van gevaren voor de werkgelegenheid is dan ook geen sprake. Integendeel kan van een uitgesproken hoogconjunctuur en van over-employment worden gesproken. Het ernstige tekort aan arbeidskrachten ⁵⁾ schept moeilijkheden voor het bedrijfsleven en is ongunstig voor de arbeidsproductiviteit. Hierbij nemen de investeringen sterk toe en stijgt ook het invoersaldo op de handelsbalans. Op de kapitaalmarkt zette de hausse zich krachtig voort. Alleen het loon- en prijspeil bleef in dit jaar tot nu toe stabiel dank zij de loonbeheersing en een krachtiger anti-kartelpolitiek.

Al met al zijn de symptomen van de conjuncturele hausse derhalve duidelijk genoeg om te kunnen vaststellen, dat *de juist ingegane belastingverlaging conjunctureel inderdaad op een zeer averechts moment is gekomen* en op het punt staat de inflatoire tendenties in onze economie een nieuwe stimulans te geven.

Analyse van de begroting.

Dit beeld, dat al bij een eerste beschouwing van de begroting naar voren komt, wordt door een nadere analyse volkomen bevestigd. Een dergelijke analyse is nodig, omdat een zo nauwkeurig mogelijk inzicht in de monetaire gevolgen van de begroting alleen kan worden verkregen door rekening te houden met tal van complicaties die men her en der in de Millioennota moet naspeuren.

⁴⁾ Millioennota 1955, blz. 33.

⁵⁾ Volgens een bijzondere enquête van het C.B.S. bedroeg dit tekort eind September 1954 al 6,5 pCt van het aantal mannelijke arbeiders en zelfs 14 pCt van de vrouwelijke arbeiders. Sindsdien is het tekort waarschijnlijk nog toegenomen.

Het karakter van de hierdoor nodige correcties loopt uiteen: zij betreffen aan de ene kant de financiering van bepaalde uitgaven uit de tegenwaarderekening, te verwachten uitgaven, die nog niet in de begroting konden worden opgenomen en bepaalde posten, die duidelijk geen monetaire betekenis hebben.

Aan de andere kant moet men rekening houden met het feit, dat een aantal uitgaven (met name de defensie-uitgaven) evenals in 1955 de begroting zal overtreffen door inhaal van een zekere achterstand. Een overzicht van de begrotingscijfers en van al deze correcties vindt men in tabel 2, waarin de analyse, die ik het vorig jaar gaf, is voortgezet ⁶⁾.

Uit deze tabel zijn enkele belangrijke conclusies te trekken.

Uitgaande van het begrip monetair evenwicht, zoals ik dat in mijn vorige artikelen heb gebruikt, t.w. een in de tijd gelijkblijvende geld- of inkomensstroom, kan de autonome impuls, die van de overheidsfinanciën uitgaat, gemeten worden door de verandering in het totale inflatoire effect van het ene jaar op het andere te corrigeren voor de verandering in de belastingopbrengst, die het gevolg is van de verandering in de inkomensstroom. Deze correctie is in de tabel aangebracht in regel 10. Het blijkt dan, dat *de overheidsfinanciën in 1955 in plaats van een licht deflatoire factor (zoals aanvankelijk verwacht) een sterk inflatoire factor zijn geweest: het totale gecorrigeerde inflatoire effect kwam uit op 1.715 mln in plaats van 834 mln zoals aanvankelijk in de begroting was geraamd. In plaats van 100 mln minder is dit een kleine 800 mln méér dan het inflatoire effect in de uitkomst voor 1954, dat 944 mln bedroeg. Deze belangrijke en onvoorziene inflatoire werking van de begroting 1955 kan in hoofdzaak aan twee oorzaken worden toegeschreven:*

a. het vroeger ingaan van de belastingverlaging op 1 September jl. Het effect hiervan wordt voor 1955 geschat op 200 mln;

b. de werkelijke uitgaven zijn aanmerkelijk hoger geweest dan de begroting aansloeg:

1. door de loons- en salarisverhoging van het overheids-personeel: 182 mln;
2. door een belangrijke inhaal van achterstallige defensie-uitgaven: ca 400 mln;
3. door een toeneming van het nadelig saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds i.v.m. het streven een aantal prijzen van landbouwproducten niet te zeer te doen stijgen: 122 mln.

Voor het jaar 1956 blijkt opnieuw een krachtige inflatoire werking van de rijksfinanciën te moeten worden verwacht. Het totale gecorrigeerde inflatoire effect zal in 1956 waarschijnlijk ca 1.732 mln bedragen tegenover 1.270 mln volgens de uitkomst van 1955; deze stijging met ruim 450 mln geeft een eerste indruk van de stimulans in inflatoire richting, die van de begroting in 1956 zal kunnen uitgaan. Deze inflatoire stimulans is vooral het gevolg van de verdere doorwerking van de belastingverlaging. De stijging van de verschillende uitgaven weerspiegelt zich voor het grootste deel al in de uitkomst voor 1955.

Beoordeling van de begroting.

Wanneer de Minister in zijn slotbeschouwing de vraag stelt, of de begroting uit een oogpunt van conjunctuurpolitiek bevredigend is, gebruikt hij intussen een ander criterium dan het monetair evenwicht, zoals dat hierboven is omschreven. Hij gaat er nl. van uit, dat een compenserende begrotingspolitiek vooral *doeltreffend* zal zijn voor zover de te hoge (of te lage) bestedingen hun oor-

sprong in het binnenland hebben ⁷⁾. Ligt de oorsprong in het buitenland, dan zou een contractie van de binnenlandse vraag slechts een grotere stijging van de afzet in het buitenland meebrengen en dus haar doel missen. Op grond van dit criterium concludeerde de Minister, dat het niet gewenst is „het budgetair beleid reeds thans te richten op het compenseren of afremmen van de bestedingsdrang” ⁸⁾.

Wat moet men van deze argumentering denken? Het is begrijpelijk, dat veranderingen in de totale vraag in een open economie een sterke weerslag kunnen hebben op de internationale handel. Dit zal intussen in de eerste plaats het geval zijn bij de invoer, die volgens alle statistische onderzoeken nauw met het inkomensniveau blijkt samen te hangen. Er kan daarnaast ook een zeker effect op de uitvoer zijn. Dit is echter veel minder zeker; het lijkt plausibel, dat in veel gevallen de uitvoer vooral afhankelijk is van de — voor ons gegeven — buitenlandse vraag en daarnaast van een geleidelijke opbouw van de markt door het ontwikkelen van relaties, reclame en dergelijke. Het lijkt daarbij zeker voor ons land weinig aannemelijk, dat de ondernemers de uitvoer als een soort restpost zullen beschouwen, waaraan men pas aandacht geeft nadat de binnenlandse vraag bevredigd is. Dit moge in Amerika soms zo zijn; voor ons is de uitvoer daartoe van te grote betekenis. In statistische onderzoeken is een directe afhankelijkheid van de uitvoer t.o.v. het eigen nationaal inkomen bij mijn weten dan ook nooit gebleken. Het lijkt mij daarom, dat wij er van uit moeten gaan, dat een afremmen van de binnenlandse vraag waarschijnlijk wel een *zekere* stimulans voor de uitvoer kan geven, maar toch in elk geval *niet in zodanige mate dat daardoor het doel: een beperking van de huidige over-employment, niet zou worden bereikt*. Wij moeten dan aannemen, dat een beperking van de binnenlandse uitgaven *tegelijk* twee gevolgen zal hebben:

1. een beperking van de over-employment en van de inflatoire krachten in onze economie;
2. een daling van de invoer en — wellicht — een wat sterkere stijging van de uitvoer, waardoor de betalingsbalans gunstiger wordt.

Wanneer dit zo is, zou men de argumentering van de Minister nog kunnen volgen door te stellen, dat een compenserende politiek alleen *gewenst* zou zijn bij verstoringen van „binnenlandse oorsprong”, hetgeen in wezen hierop neerkomt: bij verstoringen van de betalingsbalans ⁹⁾. Dit is het standpunt, dat de President van De Nederlandsche Bank heeft verdedigd in zijn critiek op mijn beschouwingen in dit tijdschrift van een jaar geleden ¹⁰⁾. Ik heb er daartegenover al op gewezen dat men op die wijze in feite de conjunctuurpolitiek vrijwel geheel opzij zet en terugkeert in de richting van de gouden standaard waarbij ook het betalingsbalansen evenwicht de enige doelstelling van de monetaire politiek moest zijn ¹¹⁾. Wanneer men dit werkelijk wil zou men inderdaad ook de compenserende begrotingspolitiek daarop moeten richten. Men moet zich er echter terdege van bewust zijn, dat men dan niet alleen een internationale inflatie zou moeten

⁷⁾ Het onderscheid tussen verstoring met een binnenlandse of een buitenlandse „oorsprong” wordt hier getrokken overeenkomstig de begripsomschrijving van De Nederlandsche Bank. Dat dit onderscheid m.i. niet samenvalt met dat tussen binnenlandse en buitenlandse actieve oorzaken der verstoringen heb ik aangetoond in „De monetaire interpretatie van onze economische ontwikkeling”, „E.-S.B.” van 3 November 1954 („Monetaire uiteenzettingen”, blz. 82 e.v.).

⁸⁾ Intussen wordt een afremmen in enkele sectoren, zoals die van de bouwactiviteit, wel gewenst geacht. Zie hiervoor verder de laatste paragraaf van dit artikel.

⁹⁾ Men vergelijke de discussie in „E.-S.B.”, heruitgegeven onder de titel „Monetaire uiteenzettingen” blz. 87 en blz. 149, 150 en 151.

¹⁰⁾ „Monetaire uiteenzettingen” blz. 133 e.v.

¹¹⁾ Idem, blz. 87 en 152.

⁶⁾ In „E.-S.B.” van 14 October 1953 en van 29 September 1954.

TABEL 2.

Analyse van de Rijksbegroting

(in miljoenen gulden)

	Begroting 1954	Uitkomst 1954	Begroting 1955	Uitkomst 1955	Begroting 1956	Geschatte uitkomst 1956
1. Overschot (+) of tekort (—) op Gewone Dienst, Buitengewone Dienst I en L.E.F.	— 401		— 8		— 30	
2. Te verwachten extra uitgaven (—)	— 250		— 30		— 50	
3. Correctie i.v.m. additionele uitgaven uit de tegenwaarderekening (—)	— 120	+ 115a)	— 150	— 361a)	— 174	— 554 b)
4. Correctie i.v.m. ontvangsten uit de tegenwaarderekening (—)	— 170	— 300		— 178	P.M.	
5. Correctie i.v.m. afschrijvingen (+)	113	113	113	113	117	117
6. Gecorrigeerd overschot (+) of tekort (—) (posten 1 + 2 + 3 + 4 + 5)	— 828	— 72	— 181	— 426	— 137	— 437
7. Uitgaven (—) Buitengewone Dienst II excl. aftlossingen	— 734	— 812	— 753	— 941	— 786	— 911 b)
8. Bijzondere correctie i.v.m. posten, die geen monetaire betekenis hebben:						
- a. Koopvaardij		70				
- b. Opbrengst vijandelijk vermogen	— 120	— 130	— 200	— 203	— 120	— 120
- c. Schade-uitkering N.S.			300	300		
9. Totaal deflatoir (+) of inflatoir (—) effect van de begroting	—1.682	— 944	— 834	—1.270	—1.043	—1.468
10. Reactie der belastingopbrengst op inkomenswijzigingen (stijging van de opbrengst is —)		— 530		— 435 c)		— 264 c)
11. „Autonoom” deflatoir (+) of inflatoir (—) effect van de begroting		— 1.474		—1.715		— 1.732

a) De correcties 2 en 3 zijn in de cijfers, die de Miljoenennota geeft, over de uitkomst al verwerkt.

b) Aangenomen mag worden, dat de werkelijke uitgaven in 1956 — evenals in 1955 — hoger zullen zijn dan de begroting, met name door een voortgaande inhaal van achterstallige defensie-uitgaven. De verhoging van uitgaven uit dezen hoofde is in de tabel — ongeveer overeenkomstig de cijfers van 1955 — gesteld op 250 mln voor de G.D. en 125 mln voor de B.D. Daarnaast is nog een stijging van andere uitgaven met 50 mln aangenomen. Men zie ook het artikel van Drs H. W. J. Bosman: „De Rijksfinanciën over 1956” in „De Naamloze Vennootschap”.

c) De reactie van de belastingopbrengst op de inkomensstijging is aldus geschat: de totale opbrengst vóór aftrek van het aandeel aan gemeenten en provincies wordt in de uitkomst 1955 gesteld op 6.226 mln. Het effect van de per 1 September jl. ingegane belastingverlaging wordt voor 1955 geschat op 200 mln; zonder deze verlaging zou de opbrengst dus 6.426 mln geworden zijn. Daarnaast komen enkele kleine herzieningen, zonder welke de opbrengst in 1955 nog 28 mln hoger zou zijn geweest, of 6.454 mln. Dit is 510 mln meer dan de uitkomst over 1954, die een belastingopbrengst van 5.944 mln opleverde. Van deze reactie der belastingen moet dan het aandeel van gemeenten en provincien nog worden afgetrokken, dat in 1955 15,54 pC bedroeg. Voor het Rijk blijft dan een conjuncturele toename der middelen over van 435 mln.

Voor 1956 wordt de totale belastingopbrengst gesteld op 6.152 mln, terwijl het effect van de belastingverlagingen voor 1956 in vergelijking tot 1955 wordt geschat op 390 mln. Bij gelijke tarieven zou de belastingopbrengst dus 6.152 plus 390 = 6.542 mln zijn geweest, of 316 mln meer dan de opbrengst voor 1955. Hiervan zou ongeveer 264 mln of 83,4 pC aan het Rijk toekomen; het overige aan gemeenten en provincies.

volgen, maar ook bij een internationale depressie de neergang ten volle zal moeten meemaken zonder daartegenover enige binnenlandse compenserende politiek te stellen. Het komt mij zeer onwaarschijnlijk voor, dat Regering en volksvertegenwoordiging deze consequentie zouden willen trekken.

Maar wij moeten nog een stap verder gaan. Zelfs wanneer wij het betalingsbalansevenwicht als doelstelling voor de monetaire politiek zouden aanvaarden, blijft de begroting 1956 ook uit dit oogpunt bedenkelijk. De Minister spreekt in zijn slotbeschouwing over afnemende overschotten op de lopende rekening van de betalingsbalans stelt — lopende rekening de gedachte, dat betalingsbalansevenwicht het doel moet zijn — dat bij „een verdergaande ongewenste ontwikkeling” het „treffen van tegenmaatregelen van overheidswege in overweging (zal) moeten worden genomen”. Bij een beschouwing van de meest recente gegevens blijkt echter dat deze „verdergaande ongewenste ontwikkeling” zich nu al aftekent en krijgt men zelfs sterk de indruk, dat de lopende rekening van de betalingsbalans al dit jaar weer negatief dreigt te worden. Volgens de laatste cijfers van het C.B.S. bedraagt het invoersaldo over de eerste 7 maanden van 1955

1.401 mln tegenover 914 mln over de overeenkomstige maanden van 1954. Dit impliceert de toeneeming van het invoersaldo met 487 mln over deze 7 maanden. Zou de ontwikkeling op deze wijze voortgaan, dan zou de achteruitgang op jaarbasis 835 mln bedragen. Bedenkt men dan, dat de lopende rekening in haar geheel in 1954 een gunstig saldo van 482 mln te zien gaf ¹²⁾, dan zou dit, bij een gelijkblijvend saldo van de diensten- en kapitaalopbrengstenbalans, over 1955 tot een tekort van ca 350 mln moeten leiden. Daarbij vormt de diensten- en kapitaalopbrengstenbalans een onzekere factor, omdat daarover nog geen gegevens ter beschikking staan. Het geen van deze beide balansen gaf echter de laatste jaren geen grote wijzigingen te zien. Het liep alleen van 1953 op 1954 met ca 200 mln achteruit. Zou men deze achteruitgang aan onze inflatoire ontwikkeling in 1954 mogen toeschrijven, hetgeen plausibel lijkt, dan zou men ook over 1955 eerder een nieuwe achteruitgang dan een vooruitgang van dit saldo moeten verwachten. Het betalingsbalanstekort zou in dit geval zelfs nog groter kunnen worden dan het hierboven genoemd bedrag van ca 350 mln.

De conclusie van deze beschouwing moet daarom zijn, dat de begroting 1956 ook volgens de gedachtengang waardoor de Minister zelf zich laat leiden monetair ongewenst en onjuist is. In de huidige situatie is het duidelijk, dat en uit een oogpunt van binnenlandse conjunctuur- en werkgelegenheidspolitiek (bestrijding van de ernstige en gevaarlijke over-employment) en uit een oogpunt van betalingsbalansepolitiek een afremmen van de binnenlandse bestedingen noodzakelijk is. Het samenvallen van deze beide doelstellingen laat geen ruimte meer voor twijfel of meningsverschil. De begrotingspolitiek behoort derhalve thans op deze doorslaggevend economische en monetaire doelstellingen te worden gericht. Aan deze eis voldoet de thans ingediende begroting 1956 niet.

Wellicht zullen sommigen nog willen trachten aan deze conclusie te ontkomen door er op te wijzen, dat onze gouden deviezenreserves ruim zijn en dat wij een niet al te groot

¹²⁾ Jaarverslag van De Nederlandsche Bank over 1954, blz. 46, 47.

betalingsbalanstekort daaruit gemakkelijk kunnen opvangen. Dit is op zichzelf natuurlijk juist. Het zou echter uit een oogpunt van conjunctuurpolitiek wel *in de hoogste mate ongewenst zijn, wanneer wij bij een zo uitgesproken internationale hoogconjunctuur als thans nog heerst reeds een betalingsbalanstekort zouden laten ontstaan*. Wij zouden dan bij een teruggang van de internationale conjunctuur in een uiterst kwetsbare situatie komen, omdat onze betalingsbalans in dat geval sterk achteruit zou gaan; zouden wij dan al een tekort hebben, dan zou dit op korte termijn grote proporties kunnen krijgen en ons onmiddellijk voor acute moeilijkheden kunnen plaatsen. Het gevaar zou dan groot zijn, dat wij ons gedwongen zouden voelen de gevolgen van de internationale neergang door een sterk afremmen van de binnenlandse vraag nog te versterken. *Dan zouden wij de cyclus der averechtse conjunctuurpolitiek hebben voltooid: na in 1951 en 1952 een conjuncturele recessie te hebben versterkt — of misschien zelfs veroorzaakt — door een te krachtig en te plotseling afremmen* ¹³⁾; na vervolgens in 1953, 1954, 1955 en — waarschijnlijk — in 1956 de hausse te hebben aangewakkerd door de gaspedaal stevig in te trappen ¹⁴⁾, zouden wij dan ten slotte, wanneer een werkelijke internationale teruggang zich zou aandienen, weer alle remmen moeten aantrekken en gevaar lopen over de kop te gaan. Gelukkig is het zover nog niet. De cyclus heeft zijn laatste fase nog niet bereikt. Een internationale depressie is nog een spookbeeld, dat weinig reëel aandoet; en laten wij hopen, dat dit spookbeeld onverwacht en sneller dan men denkt tot harde realiteit kan worden. Laten wij daarom in elk geval zorgen, dat wij ons door ons optimisme niet te veel laten meeslepen in een situatie, waarin wij weerlozer en kwetsbaarder worden dan wij in onze open economie helaas en onvermijdelijk al zijn.

Te nemen maatregelen.

Ten slotte een enkele suggestie over de maatregelen, die de Regering thans zou kunnen nemen. De moeilijkheid is, dat de Regering haar bewegingsvrijheid op enkele punten al heeft beperkt. De pas ingegane belastingverlaging kan uiteraard moeilijk ongedaan worden gemaakt. Ook op het terrein van de rentepolitiek heeft de Regering het zich door de laatste weinig geslaagde $3\frac{1}{4}$ pCt staatslening wellicht enigszins moeilijk gemaakt om tot een krachtige restrictieve politiek te komen: een koersdaling van deze lening beneden pari zou zo kort na de uitgifte weinig elegant zijn en weinig gunstig voor het staatscrediet.

Welke mogelijkheden doen zich nog wel voor? Het lijkt mij, dat *in de eerste plaats ernst gemaakt moet worden met een beperking van de staatsuitgaven*. Te gemakkelijk wordt vaak aangenomen, dat dit onmogelijk zou zijn. Dr W. Drees Jr heeft duidelijk laten zien, dat bezuiniging mogelijk is indien men dit werkelijk wil en de budgetaire procedure in enkele opzichten meer daarop afstemt ¹⁵⁾. Zo vraagt men zich onder de huidige omstandigheden van over-employment op de arbeidsmarkt toch waarlijk af of het nodig is het aantal ambtenaren met 10.000 boven de effectieve sterkte per 30-Juni jl. op te voeren. Ware het

thans, nu het bedrijfsleven om arbeidskrachten schreeuwt, niet veeleer de tijd om alle niet strikt nodige ambtenaren te ontslaan? Een tweede punt betreft het bouwprogramma van de Overheid. De Minister merkt in zijn slotbeschouwing op, dat het vergunningenbeleid ten aanzien van bepaalde categorieën bouwwerken is verscherpt. Op zich zelf een juiste maatregel. De vraag komt echter op, of de Overheid zelf dan niet het goede voorbeeld zou kunnen en moeten geven door een zekere bezuiniging op haar eigen bouwprogramma door te voeren. Dit programma bedraagt voor 1956 niet minder dan 628 mln of ruim 30 pCt van het totale bouwprogramma voor onze gehele economie. Wel vormen de woningbouwsubsidies ruim $\frac{1}{3}$ van dit bedrag, maar op het overblijvende gedeelte moet een zekere bezuiniging toch mogelijk zijn. Royale nieuwe gebouwen voor ministerie en provinciale besturen kunnen beter in een periode van laagconjunctuur worden uitgevoerd.

Ten slotte liggen op het terrein van de *belastingen* nog mogelijkheden, ook wanneer men de recente tariefverlagingen niet aantast. Op één punt in het bijzonder zou ik de aandacht willen vestigen. De fiscale regeling voor 'vervroegde afschrijving' en de enkele jaren geleden ingevoerde investeringsaftrek vormen — zoals ook de bedoeling was — een sterke stimulans voor de investeringen. In de huidige hausse-situatie is deze stimulans ongewenst. Volgens de investeringsenquête van het C.B.S. zouden de investeringen in de industrie in 1955 het topcijfer voor 1954 van 1.480 mln nog met bijna 300 mln overtreffen. Kunnen wij er nu in deze situatie vrede mee hebben, dat tegen het einde van het jaar in December de bedrijven opnieuw grote bestellingen voor investeringsdoeleinden gaan doen, alleen omdat de belastingpolitiek dit fiscaal voordelig maakt? Een dergelijke onnatuurlijke investeringsdrang werkt conjunctureel geheel averechts en kan bovendien aan een juiste keuze en overweging der investeringsprojecten niet ten goede komen. Het lijkt mij, dat een wijziging van deze fiscale regeling op zo kort mogelijke termijn nodig is. Men zou daarbij door toepassing van de gedachte van een belastingvrij conjunctuurfonds voor bedrijven de ondernemingen kunnen stimuleren om hun investeringsbestedingen te *vertragen* in plaats van te *versnellen* ¹⁶⁾. Ook zou men eventueel de m.i. ingenieuze en doeltreffende gedachte van A. F. Tuk kunnen doorvoeren om de investeringsaftrek te geven voor investeringen, die *na een bepaald aantal jaren* worden gedaan ¹⁷⁾.

Op de techniek van dergelijke maatregelen kan in het kader van dit artikel niet nader worden ingegaan. Het zij genoeg te constateren dat hier voor een vindingrijke en doelbewuste Regering tal van mogelijkheden liggen. Nodig is vooral de wil om deze mogelijkheden te gebruiken. Het een bewustzijn is de overtuiging doordringen, dat het een urgente noodzaak is om te inflatoire krachten in onze economie te beteugelen voordat het te laat is!

Rotterdam.

Prof. Dr H. J. WITTEVEEN.

¹³⁾ Zie mijn diërede: „Crisis der conjunctuurpolitiek”, opnieuw opgenomen in: „Conjunctuurtheorie en conjunctuurpolitiek”.

¹⁴⁾ Zie mijn artikelen in dit tijdschrift: „Conjunctuur der conjunctuurpolitiek: de Millioenennota 1954”, „E.-S.B.” van 14 October 1953; „Inflatie, revaluatie en de Millioenennota 1955”, „E.-S.B.” van 29 September 1954.

¹⁵⁾ Dr W. Drees Jr: „On the level of Government Expenditures in the Netherlands after the War”. Serie Aspecten der Economische Politiek no III, Leiden 1955.

¹⁶⁾ De gedachte van een belastingvrije conjunctuurreserve voor het bedrijfsleven is het eerst naar voren gebracht in 1948 door de toenmalige kerncommissie voor de werkgelegenheid. Onlangs is deze gedachte weer opgenomen en aanbevolen — zij het met zekere beperkingen — in geschrift no 88 van de Vereniging voor Belastingwetenschap: „De mogelijkheden ener fiscale conjunctuurpolitiek bij de huidige economische structuur van Nederland”. Men zie ook de discussie hierover in de vergadering van de Vereniging op 27 November 1954 (Geschriften van de Vereniging voor Belastingwetenschap, no 89). In het debat over de laatste belastingverlaging in de Eerste Kamer heeft Prof. Mr A. N. Molenaar gesuggereerd om een dergelijke regeling in de huidige hoogconjunctuur in te voeren. Deze suggestie lijkt mij ook nu nog zeer aantrekkelijk; ik hoop, dat de Regering de bezwaren, die zij daartegen naar voren bracht — en die mij zeer weinig overtuigend voorkomen — nog eens zal willen overwegen.

¹⁷⁾ Deze gedachte is uitgesproken in dezelfde vergadering van de Vereniging voor Belastingwetenschap, waarvan hierboven sprake is. Zie Geschrift no 89, blz. 10.

Vlootvernieuwing en haar financiering in de zeevisserij

In de toelichting op de artikelen van Hoofdstuk XI van de Rijksbegroting 1956 wordt een en ander medegedeeld over de garantiebedragen wegens door de Herstelbank ten behoeve van de kust- en zeevissersvloot te verstrekken leningen.

Geconstateerd wordt, dat niet van tevoren valt uit te maken hoe groot het bedrag kan zijn, dat door de Staat moet worden uitgekeerd, doch het maximum zal jaarlijks niet meer kunnen zijn dan 1,75 miljoen gulden.

In het geheel van onze begroting speelt dit bedrag uiteraard geen rol van betekenis en er zou zeker geen reden zijn het te noemen, ware het niet dat dit bedrag het eerste symptoom is van een meer positief beleid van de Regering ten opzichte van de vernieuwing van de visserijvloot.

Vernieuwing van de Nederlandse visserijvloot, meer speciaal van schepen die voor de zeevisserij worden gebruikt, is, dringend noodzakelijk. Met uitzondering van de groep van de kustvissers en kleine zeevissers, die met zgn. kotters vissen, zijn na de oorlog in verhouding tot de bestaande vloot slechts weinig nieuwe schepen gebouwd, zulks in tegenstelling tot hetgeen in de meeste andere Westeuropese visserijlanden is geschied. Wilde ons land in de naaste toekomst niet verder achter raken en daarmee zijn positie dreigen te verliezen, dan moest er iets gebeuren. Vandaar het rapport, dat in Mei 1952 door de Commissie Sanering Zeevisserij, de zgn. Commissie Tinbergen, aan de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening werd uitgebracht, vandaar ook de Visserijnota, op 1 April 1954 ingediend bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal en de openbare behandeling daarvan in de maand Juli van dit jaar. En ten slotte de toelichting op dit stuk in de begroting.

De titel van onze beschouwing geeft aan, dat het de bedoeling is ons te beperken tot de nieuw te bouwen visserijvloot en de financiering daarvan, doch daarbij is het noodzakelijk, dat wij in onze gedachtengang betrekken de situatie van vóór de tweede wereldoorlog.

De situatie vóór 1940.

De zeevisserij werd vóór 1940 uitgeoefend met twee typen van schepen; door trawlers, die een actieve visserij verrichtten, door een sleepnet (trawl) met grote kracht door het water te slepen en daarna hun vangst, bestaande uit haring of andere vis, vers. ter markt te brengen, en door loggers, die een passieve visserij uitoefenden, door hun drijfnetten 's nachts in zee te zetten en 's morgens weer in te halen. Door de loggers werd uitsluitend haring gevangen, waarvan verreweg het grootste gedeelte aan boord in tonnen werd gezouten en als gezouten haring werd aangevoerd.

Voor de reders van beide scheepstypen waren de tijden in de dertiger jaren slecht. Beschermende maatregelen in het buitenland, en dientengevolge een inkrimpende markt met lage prijzen en een overcapaciteit aan schepen veroorzaakten een situatie, welke zich in het algemeen slecht leent voor vlootvernieuwing. Daarbij kwam, dat de rederijen meestal gefinancierd werden uit familiekapitaal, dat, bij de voortschrijdende technische vooruitgang, in het gunstigste geval niet verder kon reiken dan tot het aanbrengen van verbeteringen op de bestaande vloot. Overweegt men voorts, dat bijv. van de loggervloot, welke sinds de eerste wereldoorlog de ruggegraat van de Neder-

landse visserij uitmaakt, het merendeel van de schepen het bouwjaar 1916 voert, dan volgt daaruit, dat reeds vóór 1940 de vloot vernieuwing ten zeerste nodig had. Doch hoe zou men destijds nieuwe schepen hebben kunnen financieren? De gewone banken waagden zich praktisch niet verder dan tot de voorraadfinanciering van de aangevoerde gezouten haring en de scheepshypotheekbanken, gezien de beperkte waarde van de schepen bij gedwongen liquidatie, waren uiterst behoedzaam bij het verlenen van hypotheeken. Een visserijbank, zoals in 1921 in Noorwegen werd opgericht, was dringend noodzakelijk, doch er was geen belangstelling voor te vinden.

De periode 1940-1945.

De tweede wereldoorlog verergerde de situatie. Vele trawlers weken op bevel van de Nederlandse Marineautoriteiten uit naar Engeland en vrijwel de gehele loggervloot, waarvoor het vangseizoen op 10 Mei 1940 nog moest beginnen, bleef in de Nederlandse havens achter. Het lot voor beide categorieën van schepen was ongeveer hetzelfde; zij werden door vriend of vijand voor het grootste gedeelte ingeschakeld voor de oorlogsvoering of voor de voedselvoorziening. Vooral voor de oorlogsvoering, waardoor vele schepen verloren gingen en andere werden omgebouwd tot een soort oorlogsschepen. In verhouding tot de gehele productiecapaciteit van de bedrijfstak is in Nederland, voor zover ons bekend, geen bedrijfstak door de oorlog zo zwaar getroffen als de visserij. Globaal 20 pCt van de schepen ging verloren en 60 pCt was door ombouw of oorlogsgeweld zwaar beschadigd. Natuurlijk was deze schade niet gelijkmatig verdeeld; er waren rederijen die er goed afkwamen en andere, welke de helft van hun vloot verloren hadden of hun schepen als wrakken terug ontvingen.

De opbouw na 1945.

Na de bevrijding konden twee wegen bewandeld worden; men kon, met uitzondering van de schepen die gemakkelijk te herstellen waren, de beschadigde vloot slopen en nieuwe schepen ter vervanging bouwen, dan wel men kon de weergekeerde schepen tot vissersschepen terugbouwen en zo de verouderde vloot nog een aantal jaren in gebruik houden.

In Frankrijk werd voornamelijk het eerste stelsel gevolgd, in Nederland het laatste.

Via credieten van het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening, welke credieten later ingepast werden in de oorlogsschaderegeling, werd het herstel bevorderd, met het doel op zo snel mogelijke wijze de daarvoor in aanmerking komende schepen in te schakelen in de aanvoer van vis ten bate van de voedselvoorziening; een financieringsregeling voor nieuwbouw uit hoofde van oorlogsschade vorderde uitermate langzaam en kwam eerst in 1954 tot stand.

Door het verlenen van voorrang aan herstel was het probleem van vernieuwing van de visserijvloot verschoven; een aantal overheidsmaatregelen maakte het de rederijen bovendien onmogelijk uit de winst tot vernieuwing over te gaan.

In dit verband geldt allereerst de oorlogsschaderegeling zelf. De bijdrage uit hoofde van de Wet op de materiële oorlogsschaden, later in vele gevallen verhoogd met aanvullende bijdragen, was in het algemeen niet van dien

aard, dat het herstel van de teruggekeerde schepen daarmede kon worden gefinancierd. De snelle stijging in de prijs van de reparatiewerkzaamheden was er de oorzaak van dat soms minder dan de helft van de herstelkosten werd vergoed. Daardoor bleven geen gelden over om de verloren gegane schepen te remplaceren.

Vervolgens werd, zolang de schaarste aan visserijproducten duurde, een rigoreus stelsel van maximumprijzen voor vis op een relatief laag peil gehandhaafd. Uit een oogpunt van voedselvoorzieningsbeleid in het binnenland was dit begrijpelijk, doch, voor zover de vis voor export werd bestemd, was het tegenover het productie-apparaat niet redelijk, omdat de winst in hoofdzaak bij de exporteurs terecht kwam en niet bij de reders, wier schepen noodzakelijk vervangen moesten worden.

Enige compensatie tegenover de relatief lage maximumprijzen bood de toegenomen visstand in de Noordzee als gevolg van de stilstand van de visserij in de oorlogsjaren. De zware belastingdruk in die jaren roomde echter de winst van één of twee jaren na een periode van vijf jaren stilliggen zodanig af, dat zij als bron ter financiering van de bouw van nieuwe schepen nauwelijks nog betekenis had. Bovendien kwam het voordeel van de toegenomen visstand in de Noordzee uitsluitend ten goede aan de rederijen, welke het meest uitloftend ten goede aan logsschaden en dientengevolge spoedig na de capitulatie van Duitsland hun bedrijf konden uitoefenen; de andere rederijen hadden hun schepen in reparatie en zagen hun rekeningen uit dien hoofde steeds stijgen.

De huidige situatie.

De laatste jaren en speciaal de jaren 1954 en 1955 hebben een toenemende mate van nieuwbouw te zien gegeven. Optimistisch geschat is er van de bevrijding tot eind 1955 een twintigtal loggers van stapel gelopen. Indien men echter bedenkt dat de economische levensduur van een logger — gezien het feit dat deze in het kader van de na-oorlogse ontwikkeling ook aan de haringtrawlvisserij moet kunnen deelnemen — op 20 jaar moet worden gesteld en de Nederlandse loggervloot uit 220 eenheden bestaat, dan had o.i. alleen reeds sedert de bevrijding een 100-tal schepen vervangen moeten zijn. Daarbij is dan rekening gehouden met de omstandigheid, dat op een deel van de schepen na de oorlog aanmerkelijke verbeteringen zijn aangebracht. Bij de trawlvloot, momenteel bestaande uit nog geen 40 eenheden, liggen de verhoudingen al even ongunstig en dat, terwijl de Duitse trawlvloot een gemiddelde leeftijd van zeven jaren. Tegen deze achtergrond is het tempo van vervanging, zoals die in de Visserijnota voorgesteld, uitermate traag: 10 trawlers en 40 loggers over een tijdvak van tien jaren. Het is een begin, niet meer, maar ook niet minder. Het zal ook verdere voorzieningen eisen.

Voorgaande perioden in de visserij hebben geleerd, dat technische verbeteringen van het productie-apparaat, indien eenmaal op gang gekomen, zich in snel tempo doorzetten. Wanneer immers een belangrijk gedeelte van de vloot is vernieuwd, valt de veroudering van de overblijvende schepen op en blijkt dat de beloningen van de bemanning op de niet vervangen schepen achterblijven. Dat wekt tegenstellingen op en de rederij heeft de keuze tussen spoedige vernieuwing van de oude eenheden van de vloot of het opleggen van deze schepen met werkloosheid van de bemanning of afvloeiing dezer schepelingen naar andere takken van bedrijf. Dat is het moment, waarop de financieringsregelingen het meest nodig zijn,

met name om sociale spanningen en hardheden te voorkomen. Het gaat daarbij niet om kleine bedragen per eenheid: f 600.000 voor de bouw van een nieuwe logger en f 1.200.000 voor de bouw van een moderne trawler, bedragen, welke uit reserveringen niet aanwezig zijn en door het familiekapitaal niet meer kunnen worden opgebracht.

Voorts eisen de steeds toenemende sociale lasten een steeds groter deel van de inkomsten van het bedrijf op, hetgeen alleen op te brengen is door grotere productiviteit en dit laatste eist eveneens de bouw van nieuwe schepen.

De visserij is dan ook uit verschillende hoofde gedwongen de weg der vervanging van oude door nieuwe schepen op te gaan, dan wel zij gaat in het komende decennium voor een belangrijk deel teniet.

De voorgestelde financieringsregeling.

Het in de Visserijnota gedachte financieringsschema is eenvoudig. Ten minste 25 pCt eigen middelen, daarna 25 pCt van de bouwsom als hypothecair crediet en ten slotte de resterende credietbehoefte te dekken door een lening van de Herstelbank. Van deze lening zal drievierde gedeelte door de Overheid worden gegarandeerd voor hoofdsom en rente, omdat aan deze credieten, die 4 $\frac{3}{4}$ pCt rente zullen dragen en waarvan 5 pCt 's jaars zal moeten worden afgelost, aflossings- en rentefaciliteiten zullen zijn verbonden.

Deze faciliteiten bestaan daarin, dat kwijtschelding van de aan het gegarandeerde gedeelte van het crediet verbonden verplichtingen van rente en/of aflossing geheel of gedeeltelijk kan geschieden indien het bedrijf niet aan zijn verplichtingen zal kunnen voldoen, waarbij echter als voorwaarde geldt, dat de onvoldoende financiële resultaten van het betrokken bedrijf gepaard moeten gaan met overeenkomstige onvoldoende resultaten van de gehele bedrijfstak. M.a.w. het gaat hier over faciliteiten t.a.v. de na verloop van tijd vast te stellen onrendabele top, voor zover die aanwezig zal blijken te zijn.

De hierboven summier weergegeven regeling heeft in het visserijbedrijf o.a. ten aanzien van een belangrijk punt niet de nodige bevrediging geschonken. In rederskringen wijst men in dit verband naar Engeland, waar voor vergelijkbare scheepstypen 15 pCt van de bouwsom à fonds perdu wordt gegeven; naar West-Duitsland, waar een tegemoetkoming in de rente, een zgn. „Zinsverbilligung” van 3 pCt voor de bouw van vissersschepen onlangs een feit is geworden en naar Denemarken, waar een gedeelte van de verleende credieten renteloos is. In de visserij heeft men nu eenmaal te maken met wat de nabuurlanden doen.

Dit is de reden, waarom het bedrijf aan de Regering, behalve het facilitaire crediet, ook een zekere tegemoetkoming gevraagd heeft in de vorm van een slooppremie. Immers, wanneer een nieuw schip gebouwd wordt moet het oude ter vervanging worden ingeleverd ter vermindering van overcapaciteit. Dit heeft ten gevolge dat een schip met nog een zekere gebruiksperiode gedeclareerd wordt tot schrotwaarde, en dat, terwijl het schip veelal de enige bron is om te komen tot de 25 pCt eigen middelen, welke moeten worden geïnvesteerd.

Zou een slooppremie worden gegeven, hetzij als toeslag op de schrotwaarde, hetzij als vast bedrag per schip of in welke andere vorm ook, dan zou de bouw van nieuwe schepen daardoor ten eerste worden aangemoedigd en in verschillende gevallen bijv. 2 schepen worden afgevoerd om een grotere nieuwe eenheid te bouwen.

Voor al psychologisch zou een slooppremie van grote waarde zijn. Van huis uit gewend om met eigen middelen

te financieren heeft een redelijke slooppremie vooraf meer directe uitwerking dan eventuele tegemoetkomingen na berekening van de onrendabele top achteraf.

Indien wij het goed aanvoelen zal trouwens bij de gehele uitvoering van de Visserijnota de sfeer, waarin de gevallen beoordeeld zullen worden, van de allergrootste betekenis zijn. In Groot-Brittannië is het zo, dat de met de uitvoering van de daar te lande geldende credietregeling belaste organen zich ernstig ongerust maken indien het

opnemen van credieten voor de nieuwbouw van de vissersvloot in sommige vissershavens ten achter blijft bij credietaanvragen in andere visserijplaatsen, aangezien men het slagen van de vernieuwing in de visserij als een landsbelang van de eerste orde ziet. Wanneer in Nederland op dezelfde wijze over dit probleem gedacht en dienovereenkomstig gehandeld wordt, is de in de aanvang genoemde mededeeling nog juist op tijd in de Rijksbegroting verschenen.

Scheveningen.

Dr H. A. H. KRANENBURG.

Nota inzake het toerisme en het vreemdelingenverkeer

Naar aanleiding van een toezegging van de Staatssecretaris van Economische Zaken bij de behandeling van Hoofdstuk X der Rijksbegroting voor het dienstjaar 1955 is als bijlage V van de Memorie van Toelichting op de begroting van het Ministerie van Economische Zaken voor het dienstjaar 1956 bovengenoemde nota verschenen.

Korte inhoud.

Alvorens over te gaan tot een kritische beschouwing van deze nota volgt hier eerst een korte weergave van de voornaamste inhoud.

Inleiding.

In de inleiding wordt opgemerkt, dat hoewel dient te worden vastgesteld dat de behartiging van de belangen van het toerisme vooral van maatschappelijke en culturele betekenis is, in deze nota bijzonder de aandacht wordt gevestigd op het economische belang van de toeristische activiteit.

Bevordering van het bezoek van buitenlanders aan ons land is van belang zowel uit deviezenoogpunt als voor de algemene bedrijvigheid. Uit deviezenoogpunt is de verhouding thans zo, dat door buitenlanders hier te lande uitgegeven bedragen met de besteding van Nederlanders in het buitenland in evenwicht zijn. Er wordt naar gestreefd zo mogelijk een verbetering in deze verhouding in het voordeel van Nederland te brengen en ten minste een handhaving van het evenwicht te verzekeren. Dit kan in het bijzonder geschieden door bevordering van het buitenlandse bezoek aan Nederland.

Daarvoor zijn nodig:

1. goede propaganda en voorlichting zowel in kwalitatief als in kwantitatief opzicht;
2. een goed receptief apparaat, waarbij vooral — naast de verkeersaccommodatie, waarop in deze nota niet wordt ingegaan — de geboden logiesaccommodatie van groot belang is.

Voorlichting over en de propaganda voor het toerisme (het beleid t.a.v. de A.N.V.V.).

Een belangrijk aandeel in de bevordering van het toerisme wordt overgenomen door dat deel van het bedrijfsleven, dat in het bijzonder op het gebied van het toerisme werkzaam is, zoals de vervoers- en hotelondernemingen.

Verder wordt zeer belangrijk werk op toeristisch gebied verricht door particuliere organisaties, die zich bezighouden met een naar Nederland gerichte propaganda en

bevordering van een goede receptie (het V.V.V.-wezen) dan wel met voorlichting op verkeersgebied en vakantiebesteding (A.N.W.B., K.N.A.C., reisverenigingen e.d.).

De prestaties van het bedrijfsleven en de particuliere organisaties zijn, aldus de nota, op dit gebied zo belangrijk, dat „de Overheid ten aanzien van de bevordering van het toerisme geen direct uitvoerende taak heeft. Haar werkzaamheid dient beperkt te blijven tot het scheppen van gunstige voorwaarden voor de ontwikkeling van de toeristische bedrijvigheid en het steunen van het particuliere initiatief, wanneer dit in het algemeen belang nodig en gewenst is”. Met betrekking tot de propaganda is, uitgaande van deze gedachtengang, van overheidswege al sinds 1916 een jaarlijkse subsidie verleend aan de A.N.V.V. ten behoeve van de door haar verstrekte voorlichting over en gemaakte propaganda voor ons land. In verschillende landen — zoals bijv. België, Frankrijk en Italië — wordt de naar het buitenland gerichte propaganda geheel van overheidswege verzorgd. De in ons land gekozen figuur van subsidiëring van overheidswege van een particuliere vereniging, i.c. de A.N.V.V., wordt door de ondertekenaars der nota juist geacht. Dit in strijd met één van de conclusies uit het rapport van de Commissie Hirschfeld, dat in April 1953 werd uitgebracht en waarin de wenselijkheid werd bepleit van de instelling bij de Wet van een publiekrechtelijk lichaam met een Directeur-Generaal aan het hoofd van het Bestuur, hetwelk over het noodzakelijke prestige en moreel gezag zou beschikken, welke nodig zijn om een krachtige vreemdelingenverkeerspolitiek te kunnen voeren. De A.N.V.V., welke belangrijk werk heeft verricht met beperkte middelen, was naar de mening van de Commissie onder de gewijzigde omstandigheden door haar verenigingsvorm minder geschikt geworden om de vraagstukken, welke de handhaving en de bevordering van het moderne vreemdelingenverkeer met zich brengen, op te lossen.

Zoals was te verwachten nam het Bestuur van de A.N.V.V. deze suggestie van de door haar ingestelde commissie niet over. Men was van oordeel, dat door een interne reorganisatie eveneens een versterking van de positie van de A.N.V.V. zou kunnen worden bereikt. In de nota merken nu de ondertekenaars op met belangstelling de resultaten af te wachten, waartoe de interne reorganisatieplannen zullen leiden. Zij vertrouwen, dat met behoud van de verenigingsvorm een versterking van de organisatie, met name ten behoeve van de buitenlandse propaganda, zal kunnen worden verkregen. Aangezien de geldmiddelen van de A.N.V.V. onvoldoende worden geacht om een redelijk tegenwicht te bieden tegen de toeristische propaganda van andere landen, beperken de ondertekenaars zich er daarom toe

een verhoging van de subsidie voor te stellen van f 512.000 ten opzichte van 1955, zodat de overheidssubsidie voor 1956 dan zal bedragen f 1.420.000.

De logiesaccomodatatie en de financiering van de hotelbouw.

Na de tweede wereldoorlog was er in de logiesaccomodatatie van ons land sprake van een belangrijk tekort. Ten gevolge van het oorlogsgeweld waren in ons land ca 3.000 bedden verloren gegaan, waarvan ca 2.200 in de toeristencentra. De bouw van nieuwe, resp. uitbreiding van bestaande hotels werd — afgezien van de materialenschaarste in de eerste na-oorlogse jaren — vooral bemoeilijkt door de sterk gestegen bouwkosten, die het bouwen onrendabel maakten. Steun van overheidswege was noodzakelijk. Deze steunverlening richtte zich op de financiering van de „onrendabele top”. Uit de tegenwaarderekening van de Marshall-hulp werd een fonds van f 7 mln gevormd, waaruit onder „gemakkelijke voorwaarden” leningen zouden worden verstrekt tot maximaal 50 pCt van de bouw- en inventarisatiekosten. De „gemakkelijke voorwaarden” komen in hoofdzaak neer op het volgende:

1. de leningen zijn in beginsel vast-rentedragend (4 pCt);
2. de aflossing is gelijk aan de vrijkomende afschrijvingen op de met het E.C.A.-crediet gefinancierde activa;
3. de rente- en aflossingsverplichtingen behoeven slechts te worden voldaan, indien en voor zover het eens in de drie toelaten te berekenen exploitatie-overschot zulks toelaat;
4. na vijftien jaren zal aan de hand van de tot dan berekende resultaten en de op basis daarvan te berekenen toekomstmogelijkheden worden nagegaan, welk gedeelte van de lening als onrendabel moet worden aangemerkt. Dit gedeelte zal worden kwijtscholden. Het restant van de lening zal worden omgezet in een normale vaste-rentedragende lening met vaste aflossingsverplichtingen.

Met behulp van deze financieringsregeling kwamen 24 projecten met tezamen ongeveer 1.300 bedden tot stand.

Afgezien hiervan heeft het Nederlandse hotelbedrijf niet verzuimd een groot deel van de vrijgekomen winsten te besteden aan uitbreidingen, verbeteringen en vernieuwingen, waardoor de accommodatie van onze hotels sinds 1945 belangrijk gemoderniseerd en verbeterd is.

Met de aldus verkregen verruiming en verbetering van de hotelaccomodatatie is, volgens de nota, naar het zich laat aanzien, speciaal gelet op de te verwachten toekomstige ontwikkeling van het toerisme, de behoefte nog niet bevredigd, noch wat betreft nieuwbouw, noch wat betreft modernisering van bestaande hotels. De eerstkomende jaren zal een stimulerende activiteit van overheidswege niet kunnen worden gemist.

De ondertekenaars van de nota achten het niet verantwoord, de financiering van de hotelbouw met rijks-gelden op dezelfde voorwaarden te doen plaatshebben als tot nu toe bij de financiering met behulp der tegenwaarde-fondsen golden. *Zij zijn van oordeel, dat een ontwikkeling van de hotellerie wenselijk is, waarbij het geleidelijk aan mogelijk wordt op normale wijze zonder overheidshulp een nieuw bedrijf of vernieuwing van bestaande bedrijven te financieren.* Deze ontwikkeling zal niet worden gestimuleerd door een wijze van hotelfinanciering, waarin het subsidie-element een belangrijke plaats inneemt. Een dergelijke financiering zou het gevaar meebrengen dat zij de concurrentie scheeftrekt. In verband hiermede dient

bij een van overheidswege gestimuleerde hotelfinanciering het zakelijk element op de voorgrond te worden geplaatst. Naar de mening van de ondertekenaars is dit mogelijk langs de weg van een gegarandeerde credietverlening. In Nationale Herstel Overeenstemming tot financiering van het constructie, waarbij 1/3 van het totaal te investeren bedrag uit de eigen middelen van de ondernemers en het resterende 2/3 deel door genoemde bankinstelling wordt gefinancierd en wel door middel van een crediet, waarvan 75 pCt voor risico van de Staat en 25 pCt voor risico van de bank. Deze risicoverdeling zal ingaan na afloop van een aanloopperiode (te weten 3 jaar voor nieuwbouw en vernieuwing en 2 jaar voor uitbreiding)¹). Deze verliezen zullen in de eerste plaats worden gedekt met de vrijkomende gelden uit het f 7 mln tegenwaarde fonds. Ook om die reden menen de ondertekenaars de garantie van overheidswege te moeten beperken tot een bedrag van f 2,5 mln. Rekening houdende met het garantiendeel van de Bank en het uit eigen middelen op te brengen gedeelte der financiering zal op deze wijze deelgenomen kunnen worden in financieringen tot een totaal bedrag van f 5 mln.

Kritische beschouwingen.

Voorlichting over en propaganda voor het toerisme.

Een instelling als de A.N.V.V., die uit hoofde van haar doelstelling doorlopend aan de weg timmert, zal altijd aan kritiek blootstaan. Een enkele maal zal deze kritiek wel gerechtvaardigd zijn. Waar gewerkt wordt, worden fouten gemaakt. Over het algemeen kan naar onze mening echter de uitspraak in de nota onderschreven worden dat de A.N.V.V. — gezien de beperkte middelen, waarover zij beschikt — ter zake van de buitenlandse propaganda zeer goed werk verricht.

Daar zit de moeilijkheid echter niet. De buitenlandse propaganda is maar een enkel aspect van de bevordering van het nationale en internationale vreemdelingen-verkeer. Daarnaast doen zich tal van andere problemen voor. Enkele van deze problemen worden in de nota reeds genoemd, zoals het sociale en het jeugdtoerisme, de vacatiespreiding, de verkeersvoorziening, de bevordering van recreatiemogelijkheden bij uitbreidingsplannen e.d. De activiteiten op dit gebied ressorteren meestal onder andere departementen, terwijl voorts tal van particuliere initiatieven worden ontplooid. Als men onvriendelijk wil zijn dan kan men gerust van een chaotische toestand spreken. *Terecht schrijven de ondertekenaars dan ook het wenselijk te achten, dat in het gehele conglomeraat van activiteiten op het gebied van het toerisme meer coördinatie wordt gebracht.* Teneinde deze hoognodige coördinatie tot stand te brengen zal, naar onze mening toch een bepaald lichaam in het leven geroepen moeten worden, hetwelk over het noodzakelijke prestige en moreel gezag zal beschikken, welke nodig zijn om met kracht deze taak ter hand te nemen. Tot zover zouden wij dan ook met klem de suggestie tot stichting van zulk een lichaam van de Commissie Hirschfeld willen ondersteunen. Het initiatief behoeft echter niet noodzakelijk liquidatie van de A.N.V.V. ten gevolge te hebben. De buitenlandse propaganda kan zeer goed worden overgelaten aan deze Vereniging, onder toezicht van dit op de rechten aanzaam.

Uiteraard zou het ook mogelijk zijn de statuten van de A.N.V.V. zodanig te wijzigen, dat zij de hierboven be-

¹ Na het schrijven van dit artikel werd ons medegedeeld, dat op dit punt van de regeling een nota van wijziging valt te verwachten.

doelde ruimere taak als doel zou krijgen. Met de Commissie Hirschfeld zijn wij echter de mening toegedaan dat de A.N.V.V. door haar verenigingsvorm daartoe minder geschikt zou zijn dan een bij de Wet in te stellen publiekrechtelijk lichaam.

De logiesaccomodatatie en de financiering van de hotelbouw.

Na de tweede wereldoorlog zijn zonder bijzondere steun van overheidswege of van de in de bouw geïnteresseerde industriële ondernemingen slechts enkele nieuwe hotels tot stand gekomen. De grondoorzaak hiervoor moet gezocht worden in het scheefftrekken van de prijskostenstructuur. De bouw-, inventarisatie- en exploitatiekosten zijn gemiddeld bijna tweemaal zo hoog gestegen als de hotelprijzen.

Wil de hotelier op den duur weer op eigen benen komen te staan met betrekking tot de noodzakelijke modernisering en vernieuwing, dan zullen de prijzen aan het gestegen kostenpeil moeten worden aangepast.

Tegen de hierboven in het kort besproken Marshall-financiering is van de zijde van de hotelier terecht als bezwaar aangevoerd, dat deze de noodzakelijke prijsaanpassing niet bevorderde, doch in de weg stond.

Met genoegdoening zal dan ook worden geconstateerd dat dit bezwaar door de ondertekenaars van de nota wordt onderschreven, wanneer zij zeggen dat een wijze van hotelfinanciering, waarin het subsidie-element een belangrijke plaats inneemt, het gevaar zou kunnen medebrengen, dat zij de concurrentieverhouding scheeftrekt en in verband hiermede bij een van overheidswege gestimuleerde hotelfinanciering het zakelijk element op de voorgrond dient te worden geplaatst. Wanneer de ondertekenaars stellen, dat dit mogelijk is langs de weg van de hierboven omschreven gegarandeerde credietverlening, dan dient achter deze stelling echter toch een vraagteken te worden gezet. Wellicht is dit het gevolg van het feit, dat de beschrijving van de voorgestelde credietverlening wel erg summier is en dientengevolge alle ruimte voor speculaties laat, waarvan wij hier een enkele zóuden willen laten volgen.

Aangenomen mag worden, dat de Overheid de steun zal willen beperken tot het hoogst noodzakelijke, ook al omdat door zo groot mogelijke spreiding der voorhanden middelen het grootst mogelijke resultaat zal worden bereikt.

De eerste vraag, welke in dit verband opkomt, is dan waarom het noodzakelijk geacht wordt dat 2/3 deel van het totaal te investeren bedrag door de Herstelbank zal worden gefinancierd door middel van een crediet waarvan 75 pCt voor risico komt van de Staat en 25 pCt voor risico van de Bank.

Indien het object zakelijk verantwoord is en de ondernemer beschikt over 1/3 van het totaal te investeren bedrag uit eigen middelen, dan zal het niet moeilijk vallen om van derden tegen zakelijke zekerheidstelling een lening te krijgen ter grootte van minstens nogmaals 1/3 van het benodigde kapitaal. De credietverlening van de Overheid zal zich dan dus niet verder behoeven uit te strekken dan tot maximaal 1/3 van het benodigde kapitaal. Aangenomen, dat de Herstelbank niet bereid zal zijn in dit risico te delen, kan met de voorgestelde overheidsgarantie van f 2,5 mln worden deelgenomen in financieringen tot een totaal bedrag van ten minste f 7,5 mln en indien werkelijk slechts zakelijk verantwoorde objecten worden gesteund, nog aanzienlijk meer. Uit het

feit, dat in de nota wordt voorgesteld om 2/3 deel van het benodigde kapitaal te financieren, zou dan ook kunnen worden afgeleid, dat de Regering objecten op het oog heeft, waarvoor op 'geen enkele andere wijze middelen kunnen worden aangetrokken, waaruit dan weer geconcludeerd zou kunnen worden dat het zakelijke element toch niet zo op de voorgrond komt als in de nota is gesteld ²⁾.

Zoals gezegd, is de toelichting op de voorgestelde financieringsregeling zo summier, dat elke beschouwing meer of minder een speculatief karakter heeft. Mocht bovenstaande speculatie een grond van waarheid bevatten, dan zal de maatregel met wantrouwen in de kringen der bestaande hotelier worden begroet. Men zal met name de vraag opwerpen wie of welke instantie met de beoordeling van de zakelijke verantwoording der objecten belast zal worden en op zijn minst op medetoezicht aandringen. Op meer medetoezicht en medezeggenschap dan in de nota wordt gesuggereerd dat met betrekking tot de Marshall-financiering werd genoten.

In dit verband is het een hoopvol teken, dat de ondertekenaars van de nota het van groot belang achten, dat gegevens beschikbaar komen die een beter inzicht geven in de behoefte aan hotelaccomodatatie, mede in verband met de ontwikkelingsmogelijkheden van de hotelier en zich in verband hiermede voorstellen hierover advies te vragen van het Bedrijfschap voor het Horecabedrijf.

Alleen vraagt men zich af, waarom dit advies niet eerst is gevraagd. Wat nu, indien genoemd Bedrijfschap eens tot de conclusie zou komen, dat na de noodzakelijke aanpassing van de prijzen aan het gestegen kostenpeil geen behoefte bestaat aan uitbreiding der hotelaccomodatatie, al is een dergelijk advies niet zeer waarschijnlijk te achten? De thans gevolgde werkwijze zou de indruk kunnen wekken dat men in werkelijkheid weinig waarde aan dit advies hecht.

Een andere onvolkomenheid in de nota achten wij het feit, dat geen standpunt wordt bepaald met betrekking tot de wijze waarop in de verschillende activiteiten op het gebied van het toerisme meer coördinatie kan worden gebracht en op dit punt volstaan wordt met de mededeling dat dit nagegaan zal worden. Ook dit geeft de nota een wel enigszins onvoldragen indruk. Zou men dit probleem vóór de publicatie hebben bestudeerd, dan zou het zeer wel mogelijk zijn dat men met minder overtuiging een politiek van onthouding had geproclameerd met betrekking tot de ontwikkeling van de A.N.V.V.

Scheveningen.

Dr J. F. VAN SAARLOOS.

²⁾ Gesteld kan worden, dat iedere financiering met vreemd geld tot 2/3 van het totaal benodigde kapitaal voor een sterk conjunctuurgevoelig bedrijf, waarvan de rentabiliteit in een periode van voorspoed reeds dubieus geacht wordt, noch voor de geldgever, noch voor de geldnemer zakelijk verantwoord kan worden genoemd.

AANTEKENING

Duurder geld

Een van de klassieke middelen voor inflatiebestrijding is discontoverhoging. De afgelopen maanden zijn de Centrale Banken van verschillende landen hiertoe overgegaan. Het tijdschrift „The Banker” van September 1955 geeft in een artikel getiteld: „The world's dearer money” een overzicht van deze verhogingen en knoopt daaraan een commentaar vast, dat alleen reeds als een opinie uit Londense geldmarktkringen de aandacht verdient.

Aan dit artikel is allereerst onderstaande tabel ontleend, welke de hoogte van het officieel disconto in een aantal landen van 1950 tot heden bevat (de wijzigingen blijken derhalve uit meerdere achtereenvolgende disconto's per jaar).

Officieel disconto
(in pCt)

	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Ver. Koninkrijk	2	2-2½	2½-4	4-3½	3½-3	3-3½-4½
Ver. Staten	1½-1½	1½	1½	1½-2	2-1½-1½	1½-1½-2
Canada	1½-2	2	2	2	2	2-1½-2
Nieuw-Zeeland	1½	1½	1½	1½	1½-3½-4	4-5
India	3	3-3½	3½	3½	3½	3½
Ceylon	2½	2½	2½	2½-3	3-2½	2½
West-Duitsland	4-6	6	6-5-4½	4½-4-3½	3½-3	3-3½
België	3½-3½	3½-3½-3½	3½-3	3-2½	2½	2½-3
Nederland	2½-3	3-4	4-3½-3	3-2½	2½	2½
Frankrijk	3-2½	2½-3-4	4	4-3½	3½-3½-3	3
Noorwegen	2½	2½	2½	2½	2½	2½-3½
Zweden	2½-3	3	3	3-2½	2½	2½-3½
Denemarken	3-4	4	4	4½-4	4-5	5-5½
Oostenrijk	3½	3½-5	5-6	6-5½-5-4	4-3½	3½-4½

Wat het jaar 1955 betreft, gingen behalve de in bovenstaande tabel genoemde tien landen ook Japan, Turkije en Zuid-Afrika tot discontoverhoging over.

De terugkeer naar het orthodoxe wapen voor inflatiebestrijding, die thans op zo grote schaal plaatsvindt dat inderdaad van een wereldverschijnsel kan worden gesproken, geschiedde na de oorlog voor het eerst in de jongste discontoverhogingen onderscheidend zich van laatstgenoemde hogingen dat zij meer gelijktijdig, in een vroeger stadium en in meer landen werden toegepast. Het Londenblad ziet gronden voor de verwachting, dat de wereld thans beter in staat is, de inflatie in toom te houden dan vijf jaar geleden. Het wijst in dit verband op de universeler terugkeer tot het discontowapen, alsmede op de sindsdien verkregen ervaring en het gegroëide vertrouwen in een voldoende en flexibele manipulatie in die landen, die het ook vijf jaar geleden toepasten.

Inmiddels wordt in het artikel niet verheeld, dat een verhoging van het officiële disconto in verschillende landen en in verschillende tijden een zeer uiteenlopend effect (het blad had kunnen toevoegen: of in het geheel geen effect) kan hebben op de diverse markt-rentevoeten en het bankwezen. Terecht wordt er echter op gewezen, dat zo'n verhoging dikwijls slechts een onderdeel vormt van een samenstel van restrictieve monetaire maatregelen.

Dat er werkelijk sprake is van een inflatoire druk, wordt geïllustreerd door cijfers over de industriële productie, werkloosheid, kleinhandelsprijzen en het saldo van de handelsbalans over het eerste halfjaar 1955 voor een aantal landen te vergelijken met de corresponderende cijfers over 1954. Vooral in het tweede kwartaal van 1955 treedt daarbij een snelle expansie aan het licht; een erendst versterking van de prijzen en saldo-handelsbalans blijkt echter slechts in Groot-Brittannië te hebben plaatsgehad.

Speciale aandacht wordt in het artikel gewijd aan de conjunctuur in de Verenigde Staten van Amerika. Was er daar te lande (en in Canada) van medio 1953 tot einde 1954 sprake van stilstand in conjunctureel opzicht, terwijl er in Europa een hausse was, thans heerst er en in Amerika en in Europa hoogconjunctuur. Dit is juist het gevaarlijke element in de huidige wereldconjunctuur, een element dat voor de Verenigde Staten, Canada, Duitsland en België het eigenlijke motief voor de jongste discontoverhoging vormde.

De inflatiebestrijding in de Verenigde Staten is daarom van bijzonder grote betekenis. De huidige situatie draagt het karakter van een „hausse”, nog niet van „inflatie”. Ondanks de sterke opwaartse druk op het Amerikaanse kostenniveau kan de expansie daar binnen de perken worden gehouden mits, aldus „The Banker”, de monetaire autoriteiten hun politiek van tijdig tot actie overgaan op dezelfde uitstekende wijze als in het jongste verleden zullen voortzetten:

J. C. BREZET.

BOEKBESPREKING

The Economic Development of Syria. Report of a Mission organized by the International Bank for Reconstruction and Development. The Johns Hopkins Press, Baltimore 1955, 486 blz., \$ 7,50.

Onder leiding van onze landgenoot Prof. Mr P. Liefinck heeft in het voorjaar van 1954 een missie van de Wereldbank een bezoek gebracht aan Syrië. Op verzoek van de Syrische Regering werd de huidige economische situatie onderzocht en tevens de mogelijkheid voor een verdere expansie nagegaan. De resultaten van het onderzoek en de aan de Regering uitgebrachte adviezen zijn samengebracht in het onderhavige rapport.

De economie van Syrië wordt geïllustreerd door de laatste twee decennia gekenmerkt door een snelle groei, die vrijwel geheel voor rekening van de private sector kwam. Landbouw en industrie speelden een leidende rol in deze ontwikkeling; zij stimuleerden bovendien handel, transport en bouwnijverheid. De mogelijkheden voor een verdere groei zijn zeer zeker aanwezig; de Mission is evenwel van mening, dat de Overheid in de huidige fase van de ontwikkeling een meer actieve politiek moet gaan voeren dan in het verleden het geval was.

De expansie in de particuliere sector kan slechts dan voortgang vinden, indien de Overheid de voorwaarden daartoe vervult door het financieren van de noodzakelijke „basisprojecten”. Bovendien is het wenselijk, dat de stijgende welvaart niet uitsluitend ten goede komt aan een kleine bovenlaag van bevoorrechte personen, maar dat alle bevolkingsgroepen zich kunnen verheugen in een hogere levensstandaard. Op grond van deze overwegingen, en gezien de raming van de beschikbare middelen, stelt de Mission aan de Syrische Regering de uitvoering voor van een zesjarenplan, dat — in één tabel gecompriëerd — het volgende beeld vertoont.

Totale overheidsuitgaven voor ontwikkeling; 1955 t/m 1960

	in mln S. £ a)	in pCt
Irrigatie	201,2	20,4
Overige uitgaven t.b.v. de landbouw	139,1	14,1
Industrie	12,0	1,2
Toerisme	7,9	0,8
Electrische energie	60,7	6,1
Verkeer en verbindingen	173,3	17,6
Onderwijs	271,8	27,6
Volksgezondheid	74,2	7,5
Diverse gemeentelijke voorzieningen	25,0	2,5
Huisvesting	7,5	0,8
Diversen	13,5	1,4
	986,1	100

a) S. £ 1 = U. S. \$ 0,28 = f 1,06.

Deze uitgaven kunnen grotendeels worden gefinancierd uit de belastingontvangsten. De invoering van enkele nieuwe belastingen wordt voorgesteld, alsook de verbetering van de belastingadministratie. Verwacht

wordt, dat ca S. £ 100 mln uit binnenlandse leningen kan worden verkregen; de hulp en de leningen van het buitenland worden tezamen getaxeerd op ca S. £ 200 mln.

Op de meer gedetailleerde aanbevelingen en voorstellen kan hier niet worden ingegaan. Het gehele rapport draagt het stempel van deskundigheid en objectiviteit. Toch is het werk van de Mission op een cardinaal punt voor de economist niet bevredigend. Hoe groot de moeilijkheden bij een prioriteitsbepaling op grond van sociaal-economische calculaties ook mogen zijn, slechts op deze wijze is een wetenschappelijk verantwoordé keuze mogelijk. De typisch economische probleemstelling — de noodzaak van de beste keuze uit alternatieven — werd omzeild door te werken „on the basis of prima facie evidence that they (the projects) were likely to prove economically rewarding” (blz. 28).

Behoudens dit m.i. vrij ernstige bezwaar, dat overigens moeilijk geheel te ondervangen zal zijn, valt op het rapport weinig critiek te leveren. Een meer systematische en diepergaande studie van de voor- en nadelen van een economische unie met Libanon zou niet misplaatst zijn geweest. Wellicht hebben politieke redenen de Mission hiervan weerhouden.

De uitgave van het rapport is zeer goed verzorgd.

Rotterdam.

H. LINNEMANN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Op de geldmarkt trad de afgelopen week een verruiming in. De callgeldnotering, die sinds 25 Augustus onveranderd $\frac{3}{4}$ pCt had bedragen, werd met ingang van Maandag 10 October tot het minimum van $\frac{1}{2}$ pCt teruggebracht. Ook de marktnoteringen voor schatkistpapier vertoonden een daling. Voor in 1955 resp. de eerste helft van 1956 vervallend papier werd $\frac{7}{8}$ resp. 1 pCt per jaar geboden, echter grotendeels vergeefs, omdat de houders dit liever zelf behielden. Het feit, dat dit papier door de banken aan de Staat in betaling kan worden gegeven voor de storting op de nieuwe staatslening (20 October), en wel tegen genoemde disconto's van $\frac{7}{8}$ resp. 1 pCt p. j., speelde hierbij ongetwijfeld een rol.

Wat meer handel vond de afgelopen week plaats in het langlopende papier, o.a. dat met een looptijd van ca 3 en 5 jaar, tegen disconto's van ca $\frac{1}{16}$ resp. $\frac{1}{4}$ pCt p.j.

Tot de verruiming van de markt droeg bij een stijging van de goud- en deviezenvoorraad van De Nederlandsche Bank, nl. f 38 mln tussen 26 September en 10 October; tussen deze beide data werd voorts de middenpositie der banken versterkt door het aflopen van f 102 mln schatkistpromessen en -biljetten.

De verwachting, die sommigen in geldmarktcringen de laatste maand koesterden omtrent een verhoging door De Nederlandsche Bank van haar wisseldisconto — welk disconto sinds April 1953 onveranderd $2\frac{1}{2}$ pCt bedraagt — werd verstoord door een rede van de President dezer instelling. Hierin werd naar voren gebracht, dat haar discontopolitiek sterk aan betekenis is verminderd, doordat de Centrale Bank hier te lande weinig crediet meer verleent aan bedrijfsleven en banken. Uit de nadruk, die in deze redevoering werd gelegd op andere middelen, met name de verplichte renteloze kasreserves van banken bij De Nederlandsche Bank, kan worden opgemaakt, dat

althans van de zijde der monetaire autoriteiten de Wet Toezicht Credietwezen en de kasreserve-regeling bepaald niet als tijdelijke verschijnselen worden gezien.

De kapitaalmarkt.

De Amsterdamse aandelenmarkt stond gedurende de afgelopen weken geheel onder de invloed van de ontwikkeling in New York. De koersreactie te Amsterdam op en onmiddellijk na de eerste „zwarte Maandag” (26 September) in Wallstreet was vrij beperkt gebleven; blijkbaar beschouwde het Nederlandse publiek deze inzinking aanvankelijk als van zeer voorbijgaande aard. Toen het echter met het koersherstel in Wallstreet niet wilde vlotten en daar, in tegendeel, zelfs twee nieuwe, zwarte Maandagen volgden en t.a.v. het koersgemiddelde vorige minima in nederwaartse richting werden doorbroken, zette ook de koersdaling in Amsterdam door.

Het algemeen koersgemiddelde van A.N.P.-C.B.S. daalde hierdoor tot een minimum van 206,6 op 11 October, hetgeen t.o.v. het tot dusverre bereikte maximum van 239,7 (op 6 September) een daling van ruim 14 pCt betekent. Dit aandelenkoersgemiddelde is thans ongeveer wederom op het niveau van de eerste helft van Juli gekomen.

In New York daalde het koersgemiddelde Dow Jones Industrials van een hoogtepunt van 487,5 op 23 September jl. tot een minimum van 438,6 op 11 October, een daling van ca 10 pCt derhalve. Dit gemiddelde is hierdoor tot zijn niveau van de eerste helft van Juni 1955 teruggezakt; in drie weken is de koersstijging van drie maanden uitgewist.

Is het trekken van een vergelijking met de koersontwikkeling tijdens het najaar van 1929 weer aan de orde van de dag, anderzijds ontbreken — evenmin als toen — de stemmen, die op zonzijden van de huidige situatie wijzen. Zo werd bij de daling te Amsterdam op het ontbreken van nervositeit gewezen; de markt wordt door de dalingen voorts „sterker” en „gezonder” genoemd. Vooral dienen ter bemoediging der beleggers gunstige cijfers over de huidige economische situatie. De fundamentele vraag, of de investeringslust, een van de grondpijlers van een hoogconjunctuur, door de recente koersontwikkeling niet wordt benadeeld, zal echter pas over enige maanden kunnen worden beantwoord.

Het gemiddelde rendement op Nederlandse aandelen, berekend door de Rotterdamsche Bank, bedroeg per 30 September (dus in het aanvangsstadium van de jongste koersdaling) 4,4 pCt, tegen 4,8, 4,8 en 4,7 pCt per ult. December 1954, ult. Maart 1955 en ult. Juni 1955. Weliswaar vertoonden de dividenduitkeringen een voortgaande stijging, maar de koersstijging was, speciaal in het derde kwartaal van dit jaar, nog relatief aanzienlijker.

Van een belangrijke financiële transactie op de Nederlandse aandelenmarkt, nl. de emissie Philips, vond de afgelopen week het einde van het eerste bedrijf, nl. de claimhandel, plaats. De laatste beursprijs van de claims bedroeg ca f 397, tegen een laagste resp. hoogste prijs tijdens de periode van verhandeling van f 392 resp. f 450. De afsluiting dezer transactie vormt de storting op 25 October; de Nederlandse en buitenlandse beleggers moeten dan in totaal f 179 mln op tafel leggen.

Op de obligatiemarkt trok de emissie van f 25 mln 3 pCt kortlopende obligaties (genaamd deposito-obligaties) door de Rotterdamsche Bank de aandacht. Deze obligaties, die a pari worden uitgegeven, hebben een looptijd van 7 jaar, een zelfde looptijd als de 3 en $3\frac{1}{2}$

STATISTIEKEN

IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND¹⁾
(waarde in miljoenen guldens)

Jaar	Invoer		Uitvoer		Dekkingspercentage	
	Augustus	Jan.- Aug. ²⁾	Augustus	Jan.- Aug. ²⁾	Augustus	Jan.- Aug. ²⁾
1938	119	120	92	86	77	72
1952	618	713	585	665	95	93
1953	740	719	628	642	85	89
1954	883	862	714	726	81	84
1955	936	986	809	795	86	81

¹⁾ Bron: C.B.S.
²⁾ Maandgemiddelden.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE DRIE NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ¹⁾

(in miljoenen guldens)	Nederlandse Banken		Nederl. Banken en Nederl. Handel-Maatschappij	
	31 Juli 1955	31 Aug. 1955	31 Juli 1955	31 Aug. 1955
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleningen	434	341	558	451
Nederlands schatkistpapier	1.607	1.674	2.099	2.168
	2.041	2.015	2.657	2.620
Ander overheidspapier	173	155	202	189
Wissels	45	51	57	62
Bankiers in binnen- en buitenland	136	145	176	187
Prolongatiën en voorschotten tegen effecten	114	113	149	148
	468	464	584	589
Debiteuren	1.333	1.335	1.664	1.671
Effecten en syndicaten	158	158	198	197
Deelnemingen (incl. voorschotten)	29	29	35	35
Gebouwen en genomen daggeldleningen	5	5	7	7
Diverse rekeningen	—	—	6	—
	4.035	4.005	5.150	5.115
Passiva:				
Crediteuren	2.945	2.911	3.754	3.688
Wissels	29	31	29	31
Deposito's op termijn	633	603	839	821
Kassiers en genomen daggeldleningen	—	2	—	2
Diverse rekeningen	138	169	138	182
	3.745	3.715	4.760	4.725
Aandelenkapitaal	169	169	229	229
Reserve	121	121	161	161
	4.035	4.005	5.150	5.115

¹⁾ In verband met afrondingen behoeft de som der afzonderlijke posten niet met het eindtotaal overeen te stemmen.

DE NEDERLANDSCHE BANK

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt en Muntmateriaal	Vorderingen en geldswaardige papieren, luidende in buitenlandse geldsoorten	Buitenlandse betaal-middelen	Vorderingen in guldens, voortvloeiende uit betalings-accorden	Voorschotten in rekening in courant
5 Sept. 1955	3.076.713	1.471.321	380	218.270	26.248
12 Sept. 1955	3.077.153	1.466.506	141	222.447	25.738
19 Sept. 1955	3.077.232	1.453.152	127	219.106	26.133
26 Sept. 1955	3.077.969	1.478.193	112	208.112	30.896
3 Oct. 1955	3.082.880	1.474.536	91	233.469	31.410
10 Oct. 1955	3.090.587	1.470.598	93	250.671	27.203
17 Oct. 1955	3.141.888	1.412.353	102	231.735	28.966

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in rekening courant				
		Totaal	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Saldo voortvloeiende uit betalings-accorden	Andere saldi van niet-inge-zetenen
5 Sept. 1955	3.772.617	1.551.797	356.990	513.846	111.536	21.821
12 Sept. 1955	3.736.661	1.617.301	362.211	513.846	113.762	21.382
19 Sept. 1955	3.678.821	1.629.533	377.993	513.846	86.446	41.437
26 Sept. 1955	3.715.289	1.619.500	274.130	513.846	109.940	23.068
3 Oct. 1955	3.823.930	1.544.461	328.494	513.846	123.986	24.979
10 Oct. 1955	3.752.297	1.630.843	345.134	513.846	125.397	20.617
17 Oct. 1955	3.725.620	1.635.515	345.399	513.846	85.851	21.454

Het Centraal Bureau voor de Statistiek te 's-Gravenhage vraagt t.b.v. de komende ALGEMENE WONINGTELLING

een jong

wetenschappelijk medewerker

Vereist: doctoraal examen in de sociale geografie, sociografie dan wel economie (sociologische richting). Kennis van de demografische, sociale en woningtechnische problemen, verband houdende met de voorbereiding, uitvoering en uitwerking van het landelijk onderzoek strekt tot aanbeveling. Benoeming zal, afhankelijk van leeftijd en ervaring, plaats vinden in de rang van adjunct-wetenschappelijk ambtenaar of wetenschappelijk ambtenaar (sal. f 446,- tot f 747,- p.m.). Soll. vermeldende leeftijd, opleiding en levensloop onder motto 'Oc/Stat-51' (in linker bovenhoek env. en brief) aan de Centrale Personeelsdienst, Bezuidenhoutseweg 15, Den Haag.

pCt obligaties, die enige tijd geleden door de Export-Financiering-Maatschappij werden geëmitteerd. Voor het Nederlandse bankwezen vormen zij een novum; sommigen leggen verband tussen deze emissie en de wens der monetaire autoriteiten, dat het bedrijfsleven in meerdere mate van korte op lange financiering zal overgaan.

Het magere resultaat van de jongste staatslening heeft in beleggerskringen tot de opinie geleid, dat thans het tijdperk van de 3 1/4 pCt langlopende obligatie-emissies is geëindigd. Van een aanzienlijke koersreactie op de obligatiemarkt kan inmiddels nog niet worden gesproken; zoals uit onderstaande koersen blijkt, onderging de laatste weken slechts de oude perpetuele schuld een aanmerkelijke daling.

	30 Sept. 1955	7 Oct. 1955	14 Oct. 1955
Aand. indexcijfers (1953 = 100)			
Algemeen	226,5	219,0	211,7
Internat. concerns	290,0	282,4	272,4
Industrie	172,2	166,3	160,4
Scheepvaart	165,4	159,0	154,9
Banken	151,5	147,5	142,9
Indon. aand.	180,8	167,7	164,3

Aandelen	30 Sept. 1955	7 Oct. 1955	14 Oct. 1955
Kon. Petroleum	626 1/2	605	582
Unilever	479 1/2	473 1/2	455 1/2
Philips	365	353 1/2	346
A.K.U.	371 1/2	362 1/2	347 1/2
Kon. N. Hoogovens	412 1/2	390 ex div.	372
Van Gelder Zn	341	332	312 1/2
H.A.L.	233	221 1/2	214
Amsterd. Rubber	160 1/2	141 1/2	140 1/2
H.V.A.	178	163 1/2	159 1/2

Staatsfondsen	30 Sept. 1955	7 Oct. 1955	14 Oct. 1955
2 1/2 pCt N.W.S.	79	75	75 1/2
3-3 1/2 pCt 1947	100 1/2	100 1/2	100 1/2
3 pCt Grootboek 1946	98 1/2	98 1/2	98 1/2
3 pCt Dollarlening	98	97 1/2	97 1/2

Diverse obligaties	30 Sept. 1955	7 Oct. 1955	14 Oct. 1955
3 1/2 pCt Gem. R'dam 1937 VI	101 1/2	101 1/2	101 1/2
3 1/2 pCt Bk v. Ned. Gem. 1954 II/III	98	98 1/2	99
3 1/2 pCt Phillips 1948	101 1/2	101 1/2	101 1/2
3 1/2 pCt Westl. Hyp. Bank	98	97 1/2	97 1/2

J. C. BREZET.

Abonneert U op E.S.B.